

„Wie schön, dass Mitteleuropa...“¹ – variációk egy befejezetlen témára

Wie schön, dass *Mitteleuropa* so ein großes Land ist, sagte mein Vater.
Ob denn *Osteuropa* nicht die treffendere Bezeichnung sei für diese *romkocsmá*, fragte ich.
Nicht der Rede wert, winkte er etwas missmutig ab und wendete sich einem „gis“ in einer
Partitur von Mahler in der Musikaliensammlung der Österreichischen Nationalbibliothek zu.²

1. 17 éves voltam, a Bartók konzi diploma előtt. Szerencsétlenségemre részt vettem a rádió
előtti tüntetéseknél. Teljes blokkolás az akadémia részéről.

Az első vizsga kizárólag beszélgetés volt – politika.

Lesz-e III. világháború? Mi a véleményem az ellenforradalomról?

Azt mondtam, ez félreértés, én a zeneakadémiára akartam bejutni.

Rengeteg fiataalt kiterítettek. 2-es, 1-es, ilyen volt az atmoszféra.

Lengyelország ekkor nyitott Nyugat felé!

Állítólag barátok voltunk, de semmi infónk sem volt egymásról.

1.a. Kedves édesapám kérdezte egyszer: van Közép-Európának relevanciája,
eltekintve a történelmitől?

1.b. Magyarországon még be volt tiltva az elektronikus zene, miközben a lengyeleknél már
elkezdődött a Varsói Ősz.

2. Írtam egy darabot vonosnégyesre és magnószalagra. Idézet ebből: *“It is beautiful in hell,
because there are festivals of Avantgarde...”*

Lengyel zeneszerzők összes művét felvették CD-re. Ezt azonban pont nem. Azt mondták, túl
hosszú, de világos, hogy nem ez volt az ok.

A Varsói Ősz-t a szabadság idején alapították.

1956-ban a Kommunista Párt új titkára: Wladislaw Gomulka!

Lutoslawski újszerű művek megírásába kezdett. Azelőtt a szocreál szabályainak és
szellemének megfelelően írt. Politikai nyomásra, a munkásosztály számára írtak zenét.

Egy új generáció volt feltörekvőben: Penderecki, Górecki satöbbi.

A Lengyel Iskola a “szonorizmus” néven vált ismertté. Ugyanez volt érvényes az irodalomra
és a képzőművészetekre: ez a felszabadulás!

2.a. Történeteket meséltünk, hallottunk a korai avantgardról, a 20-as, 30-as évek művészeiről.
Akkor minden fontos művész együtt volt és gúnyolták a nemzetszocializmust. **Már akkor**

¹ „Közép-Európa, milyen szép, hogy...”

² „Milyen jó, hogy Közép-Európa egy ilyen nagy ország, mondta édesapám. De, kérem én, vajon „Kelet-Európa” nem lenne megfelelőbb név egy ilyen romkocsmának? Szóra sem érdemes, legyintett édesapám kicsit rosszkedvűen, egy Mahler-partitúra „gisz”-jére fordítva figyelmét az Osztrák Nemzeti Könyvtár Zenei Gyűjteményében.”

európainak érezték magukat, a szürrealisták, dadaisták és a zürichi cabaret Voltaire művészei.

2.b. Később visszatért a hatalom: nem volt ez olyan rossz, mint korábban, de nem is lehettünk olyan szabadok, mint azelőtt.

1976-ban sztrájkoltak a lengyelek. A hatalom bebörtönözte a munkásokat.

Bizottság alakult. Értelmiségiek vezetésével a munkások védelmére. De ezt a rendőrség leállította.

Tag voltam egy föld alatti kulturális bizottságban: „A független kultúráért“. Két aktív zenész is benne volt: közülük én voltam az egyik. Szerveztünk találkozókat, vitákat, underground-újságot. Épp ekkor hirdették ki a hadiállapotot.

..

Néha a Tygodnik „Masowsze” az én házamban találkozott.

Ha a politika és a zene összetalálkozik, füstöl, sistereg és szikrákat hány.

Hivatalosan a koncertjeinket magánházakba, templomokba szerveztük, melyek nyitottak voltak a művészi tevékenység minden formájára. Tiszta sor, hogy ezzel is szolidaritásukat fejezték ki.

‘82 és ‘84 között sokan bojkottálták a nyilvános médiát. Ismert művészek tagadták meg a fellépést tv-ben, rádióban, ami egyébként elég nehezen kivitelezhető. Művészberek ugyanis imádnak rivaldafényben élni, így ez tulajdonképpen egy saját magunk ellen irányított akció volt.

‘87-ben írtam egy cikket: egy kritikát a Varsói Őszről. Azt írtam: Ébredjete az életre. A szememben ez a fesztivál halott volt. Ismertem egy csomó fantasztikus művészt, olyanokat is, akik az utcán keresték a kenyerüket. A Varsói Ősz zenéje nekem túl iskolásnak, tompának tűnt. A színházi életben ez a periódus sokkal izgalmasabb volt.

2.c. Édesapám 1982-ben egy nyarat Párizsban töltött; volt az IRCAM-nál is, de Messiaen-nal nem találkozott.

3. A magyarországi lengyel intézet hozatott infókat.

Nagyon feszült volt a helyzet.

Ellentétes pólusok.

Teljes blokkolás a Minisztérium részéről. El akartak vinni katonának.

A lengyelek nagyon becsülik a magyarokat.

In diesen Diktaturzeiten, diese Brüderländer...ein mäßig qualifizierter Witz hierzu lautet: Teilen wir brüderlich? Nein, nein, fifty-fifty...³

Sztálin 1920-ban kijelentette: „**Lengyelországon keresztül Európába.**“

A németek és az oroszok megint lepaktálnak: „barátság“-ról beszélnek, de gazdaságra gondolnak. (Kész a csövezeték!)

3.a. Nagy viharokat éltünk át: a németeket, az oroszokat.

Lengyelország Nagy Katalin óta van ebben a helyzetben.

³ A diktatúra alatt, ezek a testvérországok... idevágó vicc: Testvériesen, vagy igazságosan osztzkodjunk?

Szétziláltság, már több, mint 300 éve.

Lengyelország bástya volt az európai kereszténység és az oroszok között.

A bécsi törökök elleni csatában is ott voltak.

Lengyelország nagy szerepet vállalt a történelemben.

A konjunktúra miatt ez az ország viszont már akadály.

A lengyelek megtanulták a túlélést hatalmas trükkökkel. Átvészelték katasztrofális eseményeket.

Lengyelország más irányba haladt mint Magyarország.

3.b. Azt mondták, jöjjenek Varsóba felvételizni.

A rádióból tanultam jazz-t. Amikor az még be volt tiltva. Marha jó társaság volt.

Titokban hallgattuk a „Szabad Európát”. Feljegyeztük a témákat.

Én tudtam zongorát hangolni. Lengyelországban jazz-eltem, és feketén hangoltam.

Ebből éltem. Egy év után a rektorátus kiutalt egy szobát a diákszállón.

A legjobb időben érkeztem!!!

Mai napig magyar állampolgár vagyok. Politikailag szerencsés húzás volt.

3.c. 1948-ban Jugoszláviában új alkotmányt vezettek be, ami a művészeknek teljes alkotói szabadságot biztosított.

4. Október 23-án belesodródtam a tüntetésbe.

Egy zongorista lány hívott engem. Azt mondta, Nagy Imre új programot hirdet.

Nagy Imrét blokkolták Moszkvából.

A tüntetés arra ment ki, hogy a parlament előtt Nagy Imrét meghallgassák.

A **Bem** szoborhoz mentünk először.

Nagy változások következtek.

Gomulkát kiengedték a börtönből. Ennek nagy hatása volt Magyarországra.

Ha a lengyeleknek sikerül, nekünk is sikerülni fog.

Ezért előbb a Bem szobor elé mentünk.

Nagy Imre előadása nagyot késett.

Tengernyi ember várt a parlament előtt.

Akkor már terjedt a hír, hogy a rádió előtt lőnek.

A tömeg ment a rádió felé. Golyók süvítettek el mellettünk.

Először láttam legyilkolt embereket. Egy terhes nő agyonlőve.

Bródy Sándor utca 5-7-tel szemben, az olasz kultúrintézet előtt dekkoltam két napig.

Polcokat toltunk az ablakok elé. Idegen fiatalokkal voltunk összezárva.

24-én, mi, 17 éves bikák, vittük a felkelőknek a fegyvert. Gyalog jutottam el a volt Sztálin szobor elé. Adogatták a darabokat: Sztálin „körme”.

4.a. Megismerkedtem a lengyel történelemmel.

Gomulkával kezdetben nagyon szabadok lettünk.

’63-64-ben kezdett befulladás a lengyel szabadság, teljes blokkolás.

A lengyel alkotmány: vérbarátság az oroszokkal.

’62 vagy ’63-ban voltam a **Varsói Őszön**. Akkor ott volt Stockhausen, Boulez, Xenakis, Cage, „die europäische Moderne.”

4.b. Recesszió elszigetelődéshez vezet. Modern zenét játszani már önmagában politikai önkifejezés. Tök mindegy, honnan jössz, ha jó zenét csinálsz.

4.c. Amikor itt megindult a nyitás, teljesen oké volt, hogy mindent az orosz modellhez alakítottak: mint a **PCU**.⁴

‘61 nyarán kerültem ki Lengyelországba.

Majdnem mindig ott voltam Varsói Ősz „fiataloknak szekciójában.”

Később mint zongoraművész és mint zeneszerző részt vettem a rendes Varsói Ősz programjában.

Nyugdíjas vagyok, de még teljes állásban tanítok.

5. ’78-ban meghívtak Baden-Baden-be,

ősbemutató: Serocki utolsó műve.

Utána Donaueschingen, Freiburg, Berlin, Kanada; zongora-ötöst játszottunk a Vilanov-kvartettel.

Keleti utazások: Kelet-Berlin, rádiófelvétel (a 70-es években).

Moszkvában egy évvel később (első és utolsó utam Oroszországba!).

’76-ban ősbemutató Kopenhágénban (Zenei Napok).

A dánok idejöttek, kihalászták a művemet.

Magyarországon többször voltam.

Sáry László variációkat játszottam, és Vidovszky kettőst..

5.a. Csodás idők voltak.

Simon Albert ebben kulcs figura volt. Egy legendás karmester, aki mindig minőségi munkát akart végezni. Ő találta ki az “Új Zenei Stúdió” nevét.

Voltak besúgók a Miniszteriumból.

Nyugatról jöttek meghívólevelek, de azokat nem kaptuk meg.

Azt mondták, betegek vagyunk.

Mi egy sziget voltunk. A magyar közélet nem fogadott be minket.

Christian Wolff azt mondta nekünk:

„Írjátok, mi kell. Bármit elküldök.”

Cage-el összebarátkoztunk.

A 80-as évek végén eljött Magyarországra a szombathelyi fesztiválra.

Ezek mind nagyon kedves, aranyos emberek voltak.

Cage volt számunkra a legerősebb vonal, filozófiailag is.

A gondolkodása felszabadító, erjesztő volt.

Nem elemeztük a politikát!

Támadásoknak voltunk kitéve.

Azt mondták rólunk, hogy nyugati ideológiát hirdetünk.

Volt segítségünk a pártban:
Szigeti Pál, ő egy párt-harcos és igazgató volt.
Sokat segített nekünk. Neki elnéztek dolgokat.

Az UZS természetesen beindult. Észre se vettük. Ugyanolyan természetesen szét is váltunk.
Ez az élet.
Nem kellett volna nősulni.
Ez egy olyan pálya mint a papoké. Teljesen szabad ember lenni.
Egy **“papi pálya!”**

5.b. Hommage á Kurtág: *Und der Wahre Weg führt über Klänge, die nicht in der kollektiven Narkose gespannt und mehr dazu bestimmt sind, stolpern zu machen.*⁵
(Lady Wallenstein-töredék)

5.c. Egyszer voltunk Prágában egy fesztiválon. De ez nem hagyott olyan mély nyomot. Nem volt kontinuitás!
Rengeteg lengyel zenét is játszottunk. A lengyelekkel volt a legjobb a kapcsolatunk. Nekik volt a legjobb fesztiváljuk. Tőlük már akkoriban lemezeket is kaptunk.

5.d. **A magyarokat ritkán mutatták be.**

A 60-as években Kadosa Pálnak volt előadása a Varsói Ősznél.
Kocsis Zoli minimalista áramlatba ugrott be a 70-es években. Már nagy hírneve volt.
A Varsói Őszön nagyon ambivalens volt a fellépése.
Új Zenei Stúdió programot játszott.
Provokatívan. Fehér kesztyűben.
Utána meghívták többször. Nagy visszhangja lett. Fantasztikus zongorista.

6. Részt vettem az ellenállási mozgalomban.

*Widerstand ist die Allüre der Avantgarde, sagt mein Vater*⁶.

A 70es években és '81-ben sokat tettem a szolidaritásért. De nem volt gondom a rendőrséggel. Írók, mint **Leszek Kolakowski**, egy filozófus. Na. Nekik már voltak problémáik.

6.a. A legtöbb zeneszerző főként a pártnak írt, monarhiaellenes meggyőződésből. Csapda volt. Nevetséges darabokat írni, csak hogy elnyerje a párt tetszését. A zeneszerzők elköteleződtek egy ideológiának. Már nem tudtak csak tiszta zenét szerezni. Időnként a kommunizmus csodálatát is ki kellett fejezniük. Bár néha ez minőségi zene volt.

Anatol Vieru karrierjét egy Sztálin dicsőségéről szóló dal komponálásával kezdte - fiatalkori botlás. Moszkvában Khatchaturjan tanítványa volt.
Nem létezett ellenállás a zenében. Egyébként én ezt nem is tartom lehetségesnek. Az irodalmit viszont igen.

A románok türelmesebben várnak, mint a magyarok.

A lengyelek megengedhették maguknak, hogy provokatív zenét mutassanak be.

6.b. „*Ein Schlächter unserer Kultur...er gehört ermordet!*“⁷

⁵ ...

⁶ Az ellenállás az avantgarde allűrje, mondja édesapám.

⁷ „A kultúránk hentese...le vele!”

Ezekkel a szavakkal támadja le a mi kedves Lady Wallensteinünk a sajnálatosan ismert F. Karmestert, miután lazán kijelentette: Puccini volt az utolsó nagy operaszerző. Érthető tett.

6.c. 1978-ban voltam az USA-ban, a Buffalo-i Egyetemen. '74/75/76: stoppolás.

Tényleg szabad ember voltam.

Belül minden normális volt, hermetikus, mint a Zenei Főiskolán.

A Chopin Egyetemen csak egy szak volt politikai.

Nagyon erős volt a zenei közösség.

7. Lengyelországban Cage-nek nagyon nagy volt a hatása. Sokan követték ezt az utat.

Krakóban létezett egy az Új Zenei Stúdióhoz hasonló társaság: „Musica Centrum“.

Nem tudom, hogy létezik-e még. „Heideggeriana-t“, „Blues-t“ satöbbit játszottak.

Náluk **Boguslav Schaeffer** az „enfant terrible“: nagyon kreatív fickó.

Írt egy fontos könyvet: „Bevezetés a zeneszerzésbe.“

A **VÖ ideálja**: maximális horizontot nyitni a közönségnek.

A 60-as években ennek hatalmas aktualitása volt. Gyűjteni a tapasztalatokat Nyugaton.

Amikor már telítve lett a tájékoztatás (Stockhausen, Cage, satöbbi), megszokták az emberek ezt az ideát.

A fiatalok örülségeket csináltak. Téglát dobtak a zongorába.

7.b. A **VÖ profilja** megváltozott:

Nem zeneszerzési ideák vagy módszerek, hanem témák, régiók (pl. skandináv satöbbi) irányadók. Ez szerencsés. Mindenütt mindenféle áramlat jelen van.

Meglazult a profilja. Nem *Europäische Moderne*, Darmstadt, Boulez, Cage.

Ebben az évben társadalmi és politikai témákat vetettünk fel.

7.c. Darmstadtban forradalmi hangulat volt, politikailag is. Csehszlovákiában már leverték a Prágai Tavaszt, sok zenész, mint pl. a szlovák zeneszerző **Ladislav Kupkovic** az NSZK-ba menekült, Darmstadtba érkeztek.

7.d. Feladatunk: **történelmet mutatni!!!**

Vonatkoztatni a saját történelemre és az Új Zenére.

A VÖ nem csak újdonságot közvetít, hanem egy folyamat állandóságát is. Ezért fontos a kontextus.

Példa: „**Scontri**“ és „**Il canto**“.

A Scontri-t Góreckitől háromszor vitték színre a VÖ-n: **1960 - 1987 - 2011**.

Az ellenállóknak írta Nono az *Il Canto Sospeso*-t, nem pedig egy kormány ellen vagy egy kormányért. Ő csak egy helyzetet akart javítani, a zene által politikai-szociális megvilágosodást elérni. Nono azt követelte a művésztől, hogy legyen politikailag motivált. Vajon naiv volt? Talán. De nagy koponya volt.

7.e. *Mein Vater sagte einmal*: „*Es gibt keine politische Musik, nur politische Musiker.*“⁸

⁸ Édesapám mondta egyszer: Nincs politikai zene, csak politikus zenész.

7.f. Szerintem óriási jelentősége van a mai napig. Van egy ellenzéki társaság, ami meg akarja szüntetni a VÖ-t. „Minek kell, reménytelen konzervatív.“

A VÖ kaliberét akarják fellazítani.

7.g. A VÖ ‘89 után sem változott semmit!

Csak a politikai helyzet változott, a Vasfüggöny lehullott. A VÖ egy sziget, ahol zenészek az egész világból találkoznak és ismerik meg egymást. Korábban a „politikai szabadság szigeteként“ recipiálták. A „politikai szabadság“ *ma már* irreleváns. Az új zene ma egyedi értéket képez. Ez *ma már* a nemzetközi áttekintésről és a kultúra kritikájáról szól.

8. Az ideák megszűntek.

A poszt-modernizmus fellazít. Relativizmus.

Szerintem ez egy nagyon extrém állapot. Ez a teljes mixtura.

Az ember szétdobja magát, és az agy kikapcsol. A kellemesség érzete, ez a jellemző állapot.

Nagyon veszélyes!!! Szétmossa az ideákat, az ember nem harcol azért, ami nem hoz pénzt.

8.b. Liszt és Wagner hangoztatták még a politikát.

A zene meg tud változtatni! Ők ebben mélyen hittek. Ez egy romantikus álláspont.

8.c. *Ma már* a mobiltelefonokat is le lehet hallgatni.

A globalizáció módszerei egyre inkább anti-humanista eszközökkel az embereket bilincsbe verik.

Nem valósul meg a szabadság. Nem gondolkozunk tovább.

8.d. Vagy vegyük O-t, ezt a szerencsétlen alakot⁹, aki – valószínűleg – minden este a fürdőszobátükör előtt állva felveszi a Szent Koronát és cikis beszédekkel intéz a saját kis fiktív birodalmához, ahol Közép-Europának helye nincs. Csak semmi pátosz! Elég!Csak semmi Pantheon és enciklopédia! Elég volt a biedermeierből. A historizmusból, imperializmusból. Ez nem sexy! Áááá, ez egy sivatag, szellemileg, politikailag... egy fekete lyuk Európában...

9. *Ma már* több komolyzenei fesztivált is rendeznek Lengyelországban.

Pl.: a „**Sacrum Profanum**“ Krakóban.

A kortárs komoly zenét szeretnék ismertté tenni, összefüggésbe hozva a szórakoztató zenével.

Azt mondják: a kortárs zene nem csak high-art.

Penderecki Jonny Greenwood-dal dolgozik egy albumon. Ez persze szép Krysztofnek.

9.a. Meglepődtem, hogy Penderecki ilyen bámulatos hangzást tud elérni olyan régi technikával, mint pl. a klasszikus zenekar. A barátaim közül sokaknak, akik komolyzenét tanultak, bár nagyon kedvesek voltak, amolyan sakkozótípusok, csak annyi fogalmuk volt a popról, hogy Simon&Garfunkel és a Beatles.

9.b. *Das geht nicht beim Warschauer Herbst!!!*¹⁰ (mondja édesapám)

9.c. Mert azt gondoljuk: mégis létezik hierarchia. Nem minden tartalmat lehet minden eszközzel közvetíteni.

⁹ Schnödel

¹⁰ Ez nem megy a VÖ-n.

A mi esetünkben nem az örömenélésről van szó.

Kell lennie a zenében olyan helyzetnek, amelyben elgondolkozunk magunkról, a bensőnkéről.

A művészetről szól, ami aktivitást követel a bensőtől annak érdekében, hogy képes legyen válaszolni fontos, komoly, egzisztenciális kérdésekre, mint: mi az élet, hová tart a világ, mi az érték?

9.d. *Mein Vater findet: „contemporary classical“ ist ein Un-Wort.*¹¹

9.e. **A különbség:** Az egyik olyan gyermekjáték, ami tanít is.

A másik pedig egy „tandarab“, ami játszik.

Mi tehát egy újfajta tudatosságért harcolunk, ami szórakoztató is lehet. Fordított szituáció.

9.f. Vagyis: *Kunst als Reflexion und Überwindung des gesellschaftlich Verfestigten, Tabuierten, wird wie eh und je auf die Gleichgültigkeit, Ignoranz und Feindschaft ihrer Umgebung stoßen. Komponisten können nichts anderes machen, als durch kompromissloses Denken und Handeln Situationen provozieren, an denen sich die Geister scheiden. Kunst wird so zum Verständigungsritual unter denen, die einen Ausweg suchen.* (mondja édesapám)

10. Az utóbbi 6 évben nem néz ki olyan szarul a dolog.

Korábban nyomtatványokat küldöztünk a minisztériumnak, **hogy pénzhez jussunk.** A válasz mindig későn érkezett. Senki nem tudta, mennyi lesz az annyi.

6 éve több pénzünk van. Már csak három évenként kell beküldenünk a pályázatot a minisztériumba. Plusz már 6 éve Varsó is támogat. Sőt, a város még többet is ad nekünk, mint a minisztérium.

A VÖ évi 2 millió zlotyt kap Varsó városától, 1,5-et meg a minisztériumtól.

A következő évtől már csak 800.000-et juttat az állam. Nem mintha kevesebb lenne a pénzük. Ez politikai kérdés.

Magyarország után Lengyelország veszi át az EU-elnökséget. A Kulturális Minisztérium ebben is illetékes. És ez baromi drága.

Ez a „rövidítés“ azért is probléma, mert egy nagy fesztiválról, egy olyan intézményről van szó, aminek történelme van.

10.a. A **MELOS ETOS**-t 1991 óta kétfévente rendezik meg. Ez Szlovákia legnagyobb modernzenei-fesztiválja, amelyet a Zenei Centrum szervez.

Már 1990 óta voltak „Új Zenei Esték“.

Daniel Matej az alapítója és vezetője a fesztiválnak, amit 20 év után szüntettek meg.

10.b. Mindent megtettünk, amit akartunk. Nem akarok többet szervezkedni, csak zenélni (mondta édesapám).

10.c. A **VÖ**-nek személyisége van.

Nem kell új arcot találnunk.

¹¹ Édesapám úgy véli: a „contemporary classical“ egy nem-szó.

A VÖ felmutat egy célzott modernzenei kínálatot.
Sikerrel változtatjuk meg az új zenével kapcsolatos elutasító véleményeket.

A 60-as, 70-es években a VÖ magasan frekvenciált volt, a 80-as években jött a krízis. Már csak kétféle rendezvényen voltak koncertek.
A publikum főként szakértőkből állt.

Ma ez már máshogy fest:

Sok fiatal jön a koncertjeinkre, egy részük pedig nem zenész. Sokan érdeklődnek a nem-kommersz zene iránt. Meg akarják ismerni. Ők nem hagyják magukat a szórakoztatóipar által manipulálni. Valami mást akarnak átélni. Az interneten keresztül bukkannak ránk.

10.d. A fesztivál igényli a felelősséget. Hangsúlyozza az új zene létrehozásának jelentőségét, fontosságát. A szempontok gyorsan változnak.
Eleinte áttekintést szerettünk volna kapni a kommunista időszakról.

A 60-as években Szlovákia nyitott volt. Stockhausen és Kagel jöttek a workshopokra. Akkoriban Szlovákia a nemzetközi élet része volt. '68 után a kommunisták lezárták az országot.
Az alapító generáció életre akarta hívni az elveszett hagyományokat. 20 évek vesztek el.

Ez a szellemiség jelen volt a fesztivál első programjaiban.

“To catch up” volt a fő elv.

Később a fiatal generáció már nem csak utolérni akart. Jelent, izgalmat, vitát akartak.
Megpróbáltuk ezt a két elvet összekötni.

10.e. PR-szlogenünk:

A zenéért csináljuk. Nem pénzért, vagy reklámért. Hátsó szándék nélkül.
Ohne Zweck.

11. A Litvánokkal van most zűr. Tüntetések, nagy lengyel kisebbség.
Enyhe fasiszta irányzat. Az ukránokkal hasonló a helyzet.
Nincs szovjet behatás. Már indul a nacionalizmus.
Stepan Bandera náluk nagy nemzeti “hős”. Egy terrorista!
A lengyelek írtása Ukrajnában és Litvániában rémes!

Messze van Mitteleuropa.

Magyarországon is: szlovákok, románok.
Hazugságok!

Ez a gonosz impériuma!

11.a. Hm..

Fejlődés az állattól az angyalig, ez a mi feladatunk, mondta édesapám.

11.b. Kalingrádban kinyitották a határokat: bűnözés, prostitúció, AIDS, homoszexualitás, katonaság. A bűnözési ráta Lengyelországon belül itt a legmagasabb.

Putin türelmetlensége. Az ópium megy kifelé, gazdasági alapon.
A lengyelek feje fölött. (Kész a csővezeték!)

A napilapokban azt írják: Lengyelország a legnagyobb „szálka”.
Szemem előtt zajlik a történelem.

Patriotizmus – nacionalizmus:
Edukáció az érzékek felé, ez lenne az alap.
Egy fajta „érzékenység.”
Empátia, nem agresszió.

11.c. Legutóbb Esterházyval feküdtünk egy pléden, valahol a
szabadban. Játszottam a hajával, míg ő egy szomorú történetet mesélt a
magyarokról. Halgattunk egy darabig. Végül
megcsókolt és azt mondta:

Was pänlich ist, ist eben pänlich!

11.d. Október 9-én választások lesznek Lengyelországban. Életre-halálra.
Az ország házában megy a privatizáció!
Lengyelország teljes eladása.
Kifelé a barátság. Ópium. 50% beveszi, mert a tévében mondták.

12. Bárki lehet a PCU tagja, aki minimum 10-20 évig zenészként dolgozott
Lengyelországban. Édesapám már 14 éve tag.

12.a. A II. vh. után a PCU-t a szovjet ideológia nyomására átszervezték, vagyis orosz modell
szerint. Szeneszerzőket és zenetudósokat is integráltak.

’89 után a zenészerzők változtatni akartak és ki akarták zárni a zenetudósokat. Ám erre nem
volt szükség. A zenészerzők közül egyet sem ismertem, aki gyakorolta volna az ideológiát.

12.b. ISCM¹²-et a kommunizmusban mint egy átjárót a nemzetközi világba recipiálták.
’68 után Csehszlovákia nem volt már az ISCM tagja. Később különálló tagságok voltak.

12.c. “Music Foundation” mint kiadó működött. LP-ket, könyveket jelentetett meg a modern
zenéről. Nem volt igazi kiadó. Partitúrákat terjesztett. Sokat is segített. DE!

A bizottságokat azért hozták létre, hogy a zenészerzőknek segítsenek. A bizottságok,
melyeket komponisták alkottak, döntöttek el, kinek a műve kerülhet kiválasztásra.
Kitüntetések, tiszteletdíjakat osztottak ki a zenészerzők támogatására, függetlenül a művek
minőségétől.

Tökéletes eszköz volt úgy a támogatásra, mint az elnyomásra.

12.d. „Slow Concert” egy állami ügynökség és politikai eszköz volt ’89 előtt. Művészeket
küldtek külföldre. ’89 után is fennmaradtak.

1999-ben a kulturális miniszter úgy határozott, hogy az ügynökséget át kell alakítani, újra kell
struktúrálni.

Hogyan alakíthatóak át ezek a szervezetek?

¹² International Society For Contemporary Music

12.e. A forradalomból intézmény lesz, mint Boulez-nál, mondta édesapám.

13. A MELOSETOS programja a „keleti“ művészekre koncentrált. Minden évben meghívtunk egy művészt a valamikori keleti blokkból: Ligeti, Gubaidulina, Pärt, Kancheli. Ugyanakkor nem akartuk a „nyugatiakat“ sem elszalasztani: Andriessen, Reich. Kagel akart jönni, de váratlanul meghalt.

13.a. 1969-ig szabadon lehetett utazni. Erről lemaradtam. Optimista voltam. Azt gondoltam, nem lehet olyan rossz. 1970-ben megpróbáltam legális úton kiutazni. 7 éven át próbáltam engedélyt szerezni. 1977-ben váratlanul engedélyezték a kérvényemet.

13.b. Semmit sem tudtunk a **Charta77**-ről. Bécsben mindent előről kellett kezdenünk. Kapcsolatban álltam Alfred Schleevel. Ladislav Kupkovic, aki később az NSZK-ba menekült, alapított egy modern zenei társulatot. „**Hudba Dneška**“, azt jelenti: „Mai Zene.“

13.c. A főszerkesztő munkája nagy fokú koncentrációt igényel. A zene sokkal bonyolultabb, mint a nyelv. Nagyon precíz vagyok. Sokszor kellett már kutyaütő zenetudósokkal együtt dolgoznom. Nem értik, ha azt mondom: Mahler „gis“-je hiba.

13.d. Egy nagyon politikai ember vagyok.

13.e. Az ember végül felhagyott azzal, hogy komponista legyen.

13.f. A 60-asok, 70-esek, 80-asok a mi „**lost generation**“. A kreatív erő nem tér vissza. '89 után sokan emigráltak. De már az ő erejük sem volt a régi. Ezt az időszakot nem dolgoztuk fel.

13.g. Túl korai? Nem sikerül a demokratikus rendszerre való átállás. Maffia demokratikus tulajdonságokkal. Minden hiányzik. A szovjet időszak óta nincs jelentős változás. Amink van: egy pénzorientált társadalom.

13.h. Ismeretesen a Nyugatot, különösen a nyugati valutát nagyra becsülik. Emiatt az itthoni kisembereket (főleg romákat) közvetítőcégeken keresztül Münchenbe, Bécsbe viszik és éhbérért rabszolgamunkára kényszerítik.

*Puten schlachten, Spargel stechen. Gelobte Mitteleerde!*¹³

A szabad piac mindent beborító lávafolyamának az önkényesen meghúzott politikai határok sem tudnak gátat szabni.

14. Volt egy magyar bejárónőnk. Tőle tanultam magyarul. Az anyanyelvem a német.

1918 előtt csak 10% szlovák élt Pozsonyban.

Bécs közelsége miatt mindenki beszélt németül a családban. Bratislava Bécs elővárosa volt, bár a magyar nyelv dominált.

Édesapám azt mondja: Ahhoz, hogy szomszédok legyünk, szabadnak kell lenni.

14.a. 2013-ban az ISCM fesztiválja Bécsben, Pozsonyban és Kassán kerül megrendezésre.

¹³ Pulykát vágni, spárgát szedni. Dicső Középföld!

A fő téma: GATES (kapuk). Ez szimbolikus jelentéssel bír, mivel a két ország között jó pár évtizedig nem volt nyitott kapu. A részt vevő városok is történelmi helyek, ahol sok kapu található, melyeket a hanginstallációkhoz és kiállításokhoz használni szeretnénk. Ez tehát a közép-európai együttműködés.

14.b. Európában a zenei infrastruktúra, mint a zenekarok és akadémiák, régimódiak.

2008 óta vannak tagjaink az ISCM szekcióiban, hazai képviselők helyett. Ennek is persze egy olyan Európa a feltétele, mely régiók tereként értelmezhető.

14.c. A Zeneakadémia teljes csődben van. Most már nem tudunk bemutatókat tartani, főleg csak a repertoárból játszunk. Most sokkal rosszabb mint eddig volt. A kultúrától veszik el a legtöbb pénzt.

14.d. „*Liquid modernity*”-ben élünk, a modern klasszikus zenét eladjuk különböző kínai rendezvényeknek. Ott a zene minden műfaja kombinálható.

15. Az 1974-ben az alkotmányhoz egy kiegészítést csatoltak, mely minden régiónak megengedte, hogy kikiáltsa függetlenségét. Tito tudta, hogy halála után minden kollabálni fog. Okos pasas volt. Ezt figyelembe kell venni, ha az ember Titoról beszél.

A kulturális élettel kapcsolatban fontos tudni, hogy Jugoszlávia nem írta alá a Varsói Szerződést. A kultúra és oktatás magas szintet ért el. Amikor 18 voltam, utazhattam külföldre, Triesztbe, Grazba, vízum nélkül!

15.a. A zágrábi Biennale-t még a háború alatt is megrendezték. 1991-ben, 1993-ban és 1995-ben is rendeztek koncerteket, igaz délutánonként, mert este a bombák miatt nem lehetett világítani.

15.b. Örömet lelni az Új Zenében nagyon fontos, *mondta édesapám* :

Boulez (mint Beethoven) - Ligeti (mint Mozart) - Stockhausen

Aztán: Messiaen - Nono - Berio - Ives - Cage

15.c. A Biennale mindig is egy nemzetközi fesztivál volt. Az elsön 17000 (!) jegyet adtak el. 1000 zenész vett rajta részt. Akkoriban Zágrábnak még csak fél millió lakosa volt.

Steve Reich sokszor volt Zágrábban. Egy antipatikus alak. Sokat kaszált. Minden egyes szava külön elszámolásra került.

Mióta Ivot választották elnöknek, a Biennalenak nincs igazgatója. Josipovic 18 évig, 2009-ig igazgatta a fesztivált.

15.d. *Édesapámat felhívta Penderecki.*

15.e. Manapság a legtöbb zeneszerző popsztár akar lenni. 100 éve a művészek motivációja még prófétikus. Magukat is sámánként értelmezték. Ma viszont proletárok privilégiumokkal: bár néha jól megfizetik őket, mégis alárendeltek. Ha az avantgardnak nincs lelke, vezető szerepét elveszti.

Epilóg:

1. A közép máshol van, eltolódott, de hogy pontosan hova, nem tudja senki, csak azt, hogy nincs itt, ezt észrevettük.¹⁴

2. *Eine ganz neue Welt fängt an...*¹⁵ (mondja édesapám)

3. Mindfuck!

Fordította: Lénárt Orsolya

Írta németül: Djerdj Tímea

¹⁴ Die Mitte liegt woanders, sie hat sich verlegt, wohin genau, weiß man nicht, nur dass sie weg ist, dass hat man bemerkt.

¹⁵ Egy egész új világ veszi kezdetét...